

FOLKBLADET

Nyhets tips: 090-17 59 40 tips@folkbladet.nu • Pris: 30 kr • Nr: 119

Ögonvittnet: Skytten var två-tre meter ifrån mig

■ Drygt två veckor har gått sedan mordförsöket Öst på stan. Folkbladet har pratat med ett ögonvittne, en person som gjorde betydelsefulla iakttagelser omedelbart efter skott-

dramat. Han vred på huvudet, såg offret falla ihop på marken och skytten lämna platsen på en elsparkcykel.
– Han kom körandes mot oss, passerade på

två-tre meters håll och körde ut på Hamrinsvägen. Vittnet berättar också att han hittade två mobiltelefoner på platsen. **DEL 1 SID 4**

GRÖNA ELEN OCH MILJÖSKULDEN. Omprövningen är "slöseri"

■ Ängermanälven är en av älvarna som reglerats. De naturliga vandringsvägarna för fisken blockerades när vattenkraften byggdes ut. Nu bjuder Mikael Strömberg på Vilhelmina Model Forest, med flera, in alla riksdagsledamöter. "Vi vill att man ska se verkligheten." **DEL 1 • SID 6, 7, 8 & 9** FOTO: DAVID SANDSTRÖM

NYHETER • DEL 1 • SID 10

Flyger mer - regionens utsläpp ökar

SPORT • DEL 2 • SID 2-3

Veteranen ska leda Dalen tillbaka till SSL

12

miljoner kostade drömvillan i Holmsund som flygbolagsprofilen köpte. **DEL 1 • SID 11**

ROBERTSFORS • DEL 1 • SID 11

Kämpar för fler tågperonger

Stöd kampen mot hjärt- och kärlsjukdomar
Bg 900 -2619
www.hjartfonden.com

BYGG MED KÄNSLA
FÖR KVALITET

090 - 348 80 80 • holmbyggmaleri.se

DEN GRÖNA ELEN OCH MILJÖSKULDEN. Ångermanälven – "Vi vill att man ska se verklig eten"

Samtliga riksdagsledamöter bjuds in

Ångermanälven är en av älvarna som reglerats – sprängts, kanaliseras, bitvis torrlagts samt dämmts – och de naturliga vandringsvägarna för fisken blockerades. Detta när vattenkraften byggdes.

Ett regeringsbeslut 2020, efter påtryckning från EU, innebär att vattenkraften i Sverige kommande 20 år ska omprövas mot moderna miljövillkor. Nu inbjuds riksdagsledamöter till Ångermanälven för att själva se hur vattenkraften påverkat miljön och landskapet.

– Vi vill att man ska se verkligheten, säger Mikael Strömberg, Vilhelmina Model Forest.

I Ångermanälvens avrinningsområde med biflödena Faxälven och Fjällsjöälven finns sammanlagt 44 vattenkraftverk och 50 reglerade sjöar. Här produceras omkring 17 procent av all vattenkraft i Sverige. Det vill säga att älven ger cirka 11 terawattimmar (TWh) el per år.

Jämfört med att kärnkraften totalt sett producerade drygt 64 TWh 2019, vilket brukar nämnas som ett rekordår, kan man förstå att Ångermanälven är viktig för produktionen av el.

Under många år framöver ska dock vattenkraften granskas och vikas mot moderna miljövillkor – omprövas – något alla vattenkraftstillstånd äldre än 40 år ska genomgå. Även vattenkraften i Ångermanälven.

– Det är ett slöseri, säger Mikael Strömberg, Vilhelmina Model Forest.

Vad Strömberg menar återkommer vi till. Han har i ett par decennier ägnat tid till frågan om den utbyggda Ångermanälven. Till sammans med fem kommuner längs med Ångermanälven – Sollefteå, Vilhelmina, Dorotea, Åsele och Strömsund, har Strömberg och Vilhelmina Model Forest försökt belysa hur miljöåtgärder i Ångermanälven, och andra norrländska älvar förmodligen nästan helt kommer att utebli. Eftersom älvarna redan är kraftigt modifierade kan de komma att undantas från åtgärder.

Faktum är att regeringen helst ser att det ska bli så. I alla fall vill man bromsa upp miljöanpassningarna på älvarna inorr.

Den 23 mars 2022 beslutade Sveriges riksdag om en uppmaning och ett tillkännagivande om "Den nationella planen för omprövning av vattenkraft". Där står uttryckligen:

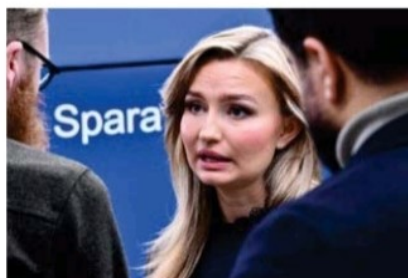
"Vidare bör regeringen se till att alla nödvändiga åtgärder för att minska omprövningarnas negativa effekter på vattenkraftselen vidtas och att de undantag som EU-rätten medger används fullt ut".

M, SD, C och KD röstade igenom denna lydelse. S, V, L och MP reserverade sig mot beslutet.

EU:s vattendirektiv medger under vissa förutsättningar nämligen att ett vattendrag inte uppnår god ekologisk status. Det kan klassas som konstgjort eller kraftigt modifierat. Mindre stränga krav kan då tillämpas – bland annat om det kan medföra negativa effekter för kraftproduktion – eller om det inte bedöms rimligt att göra åtgärder av tekniska eller kostnadsmässiga skäl jämfört med nyttan av kraftproduktionen.

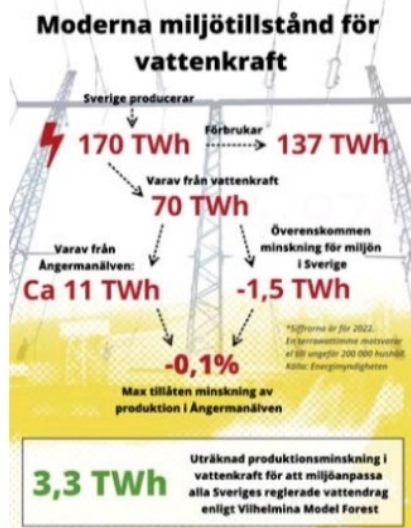
Riksdagen beslutade i september 2021 att regeringen bland annat skulle säkerställa att vattenmyndigheterna "utnyttjar alla tillgängliga undantag" för att klassificera vatten som kraftigt modifierade. Detta där direktivets bedömning av god ekologisk status skulle innebära avveckling av kraftverk – eller där det "ger påverkan av reglerkraft".

Den 12 december 2022 meddelade också nya regeringen att omprövningarna som inletts, och som beräknas ta upp emot 20 år att

Energi- och näringsminister Ebba Busch (KD) vid en pressträff om situationen på elmarknaden.

FOTO: CLAUDIO BRESCIANI/TT

genomföra, ska pausas i ett års tid.

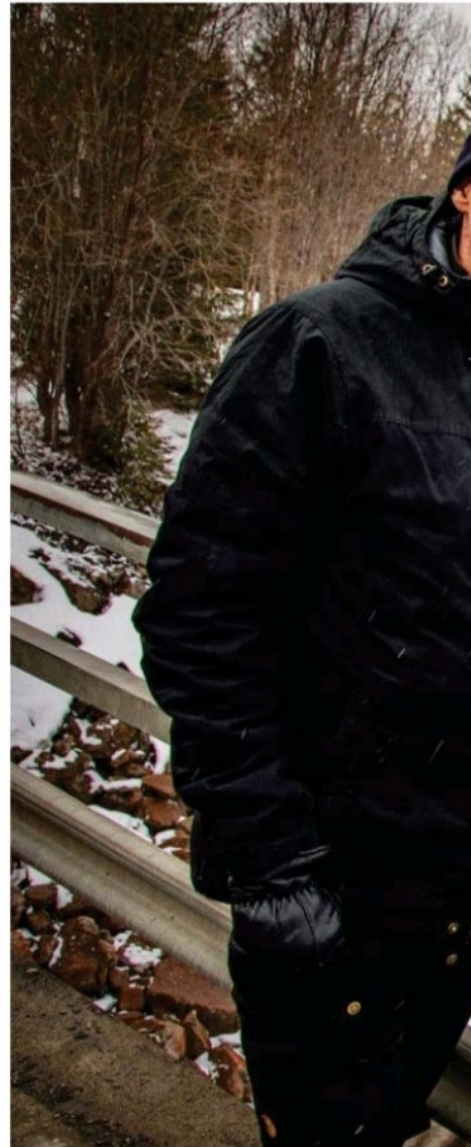
– I det allvarliga läge vi är i nu med ett nedmonterat elsystem och en energikris i Europa behöver vi tydliga signaler om att alla kilowattimmar räknas. Vi måste värna vår fossilfria vattenkraft, som har förmåga att leverera viktiga egenskaper till elsystemet som planerbarhet, stabilitet och balansering. För att värna dessa egenskaper behövs det – innan omprövningen fortsätter – en ordentlig analys av vad elsystemet klarar av, sade energi- och näringsminister Ebba Busch (KD), i samband med beskedet.

Enligt Mikael Strömberg på Vilhelmina Model Forest vill man inte minska något på kraftproduktionen i norr. Standardsvaret har genom åren varit: "men hur går det om några år?" – då står vi där utan ström", menar han. – Jag får det inte att gå ihop. Vad är det som gör att

Sverige inte kan göra de miljöanpassningar som EU-direktivet säger, som Sverige har skrivit under på. Enligt våra beräkningar i våra rapporter om Ångermanälven behövs 3,3 TWh i produktionsförlust för att miljöanpassa alla Sveriges reglerade vattendrag. Det är en löjligt liten del alltså, säger han.

Ett normalår producerar vattenkraften omkring 65 TWh. Enligt den nationella planen för moderna miljövillkor, som beslutades av den tidigare regeringen, får den totala produktionsförlusten efter omprövningarna inte överstiga 1,5 TWh.

Av dessa 1,5 TWh i produktionsminskning, fördelade över hela landet, är förslaget för Ångermanälven att miljöåtgärderna där får orsaka en produktionsförlust på max 0,1 procent. Älven har liksom flera stora älvar fått det som riktvärde – 0,1 (HARO-värde). Om det är detta som ska gälla är det nästan ingenting, en-

ligt Strömberg, och Ångermanälvs kommunerna.

– Då känns det som att kasta pengar i sjön om att ompröva vattendomarna här uppe. Det kommer inte att bli några förändringar utan man permanentar 1918 års vattenlag här, säger Jörgen Sikström, miljöinspektör på Dorotea kommun.

Dorotea är en av de fem kommunerna. De har även skickat en klagan till tidigare regering om att åtgärder för att lindra vattenkraftens negativa effekter uteblir vid kommande omprövning. De upplever att argumen-

ten för kraftproduktion väger tyngre än argumenten för miljön. Dorotea och Vilhelmina har även skickat vardin klagan till EU gällande detta. EU hänvisade tillbaka till nationella myndigheter.

De fem kommunerna bjuder nu in samtliga riksdagsledamöter att under en dag under barmarkspérioden i år besöka Ångermanälven. Det är förankrat med kommunledningarna. Partiledarna har även fått ett särskilt fysiskt paket med Ångermanälvsprojektets alla rapporter om älven som

Mikael Strömberg, Vilhelmina Model Forest, vid Malgomajs kraftverk och Bullerforsen. Här var förr ett stort sel. Ovanför kraftverket fanns en fors. Nu rinner vattnet från kraftverket genom en nedsprängd kanal. FOTO: DAVID SANDSTRÖM

även innehåller förslag på åtgärder.

Under en sådan dag planerar Sikström tillsammans med Strömberg att visa upp ett stort antal kraftverk och vilken påverkan de haft på miljön och landskapet kring älven. Från Vilhelmina till Åsele och vidare mot Näsåker, Ramsle och Hoting.

– Det skulle vara intressant om politikerna kom hit och fick se hur det ser ut här, med överledningarna, åarna som försvinner ner i tunnlar som går hårs och tvärs. Man har lett över hela vattendrag till andra system och vi har

länga stora torrfåror där det skulle behövas en minimi-tappning. Det får vi nog inte annars – om politikerna inte själva får se hur det ser ut, säger han.

Sikström anser att åtgärder för 1,5 TWh är väldigt lite. – Vi nettoexporterar 33 TWh till EU- och vi ska få 1,5 TWh till alla älvar i hela Sverige. Det finns ju enskilda industrier som gör av med mer än vad våra älvar ska få. Till

Malgomajs kraftverk i Vilhelmina kommun. Ett av 44 kraftverk i Ångermanälvens avrinningsområde. FOTO: DAVID SANDSTRÖM

Stenkullafors kraftverk i Åsele. Ett av 44 vattenkraftverk i Ångermanälven med biflöden. FOTO: ARKIV

Forts. på nästa sida

DEN GRÖNA ELEN OCH MILJÖSKULDEN. Ångermanälven – ”Vi vill att man ska se verklig eten”

”Vattnet är liv. Får du liv i vattnet får du framtidstro”

➔ exempel gör aluminiumfabriken i Sundsvall av med mer än så, säger han. Men det har inte varit anstormning från politikernas sida att anmäla sig - hittills. - Vi har bara en anmäld än så länge. Vi hoppas ju på att få en busslast full, säger Jörgen Sikström.

Pausen av omprövningarna väljer Sikström och Mikael Strömberg i alla fall att se som en chans att visa hur hela älvdalar påverkats negativt av vattenkraften. De är dock inte emot vattenkraften. Utbyggnaden skedde i en annan tid när det moderna Sverige växte fram och lösningen på energibehovet var just vattenkraft. Det är milsvida skillnad i kunskap om ekosystem och miljö nu jämfört med då. Däremot finns i dag förutsättningar och lösningar för samexistens.

- Vi tror att både arterna och vattenkraftverken kan finnas och som vi har räknat fram så behövs det inte till speciellt mycket. Det handlar om att våra arter i älvarna ska leva och finnas kvar i framtiden. En vacker dag kanske vi har energikällor som gör att vi kan ta bort kraftverken helt, men då ska vi ha något kvar av arterna också, säger Strömberg.

Senaste tidens hajp kring elkris, elpris, elbil, nya elintensiva industrier och så vidare har dock gjort att miljön ställs åt sidan, enligt Strömberg. Alltså inte klimatet, utan i det här fallet miljön. Ångermanälven är en miljöfråga.

- I Sverige pratar vi om klimat och klimat, men sällan om våra egna miljöproblem. Det här ska man inte prata om. Vi har ställt oss i en situation där kraftbolagen skär guld alltså. Det är gigantiska vinster. Vattenfall också. Det går rätt in i statskassan. Det kanske är därför som det är så tyst, men det är det här som vi vill diskutera med riksdagsledamöterna, säger han, och fortsätter.

- Vi har känslan att man ensidigt lyssnar på kraftverkssidan. Vi tycker att det är lämpligt att man även lyssnar på andra sidan och tittar på konsekvenserna. För sanningen är faktiskt den att våra älvar som varit gigantiska reproduktionsområden för massor av arter i dag är kanaliserade, det är tunnlar, kraftverk och dammar vid alla stora legendariska forsar. Vi vill att man ska förstå vad det handlar om, säger han.

Det går ingen vandrare

lax eller havsöring upp till exempelvis Laxbäcken i Vilhelmina numera. En stationär art som öringen har heller inte mycket naturligt lekgrus att leka i när forsar grävts bort, blivit till kanaler eller vattenmagasin.

För den vandrare fisken är det första hindret redan vid kraftverket i Sollefteå. Med ofta relativt begränsade åtgärder kan fiskpassager byggas som skulle kunna blåsa liv i vattendrag, turism och landsbygd från kusten och långt in i landet, menar Mikael Strömberg, och jämför med Skottland och Kanada där det åter satsats på lax och havsöringen.

- Då säger skeptikerna att "Kanada har ju USA och den marknaden. Det är nåt helt annat". Nä. Vi har hela Europa som bara tränar efter att komma hit. Så såna argument blir det bara ett löjans skimmer runt. Kraftförlusten vore minimal och är inte ens nåt att prata om egentligen. Det jag kan tänka mig är omaknet för kraftsidan är att då kanske man måste börja tänka sig för. Det handlar om fiskvägar och torrlagda älvfåror, men det krävs ganska små mängder vatten. Men då kanske man måste börja tappa lite försiktigare, ha mer framförhållning och så vidare. Det blir väl den stora förlusten. Men att bygga själva anläggningarna kan jag aldrig tänka mig är ett problem, säger han.

Åtgärderna skulle stärka djurlivet med vandrare fisk, äl, fågelliv, flodpärlmussla och så vidare. Det skulle innebära ökad turism, framtidstro och även en hel del arbetstillfällen, enligt Strömberg.

- Det bara är så. Vattnet är liv. Får du liv i vattnet får du framtidstro, säger han. Om det fastslås att Ångermanälven får 0,1 procent av de 1,5 TWh som föreslagits avsättas för åtgärder i reglerade vatten - och att älven i och med det anses ha fått moderna miljövillkor - är det egentligen ingen mening med att ompröva menar de. Det vore som Strömberg inledningsvis uttryckte det - ett "slöseri".

- Om man som det verkar redan har bestämt sig, vad ska man då ompröva för nåt? Det är i så fall ett spel allting. Det kan man bekosta med miljoner, men man kan inte bekosta miljöåtgärder. Det känns ganska fel, säger Mikael Strömberg.

Schematisk bild av Ångermanälven med sina 44 vattenkraftverk samt regleringsmagasin och tunnlar. FOTO: DAVID SANDSTRÖM/VATTENREGLERINGSFÖRETAGEN

Malgomajbygget i Bullerforsen, Laxbäcken, och den gigantiska grävmaskinen "Marion" på plats för damm- och kanalarbete. Marion kunde gräva 200 kubikmeter i timmen.

Kollage Bullerforsen nu och då. Storån sprängdes och sänktes för fallhöjdens skull när Malgomajs kraftverk byggdes. Nivåskillnaden på forsens syns tydligt när man tittar på den gamla kvarnbyggnaden på bilderna. Den gamla landsvägen gick förr bakom kvarnbyggnaden. Den gamla vägsträckningen syns än i dag. FOTO: DAVID SANDSTRÖM/ÅNGERMANÄLVSPROJEKTET

Vojmsjön i Vilhelmina så som det kan se ut när vattnets skickats igenom turbinerna och vattenståndet är lågt i slutet av vintern. Sjön brukar benämnas som Sveriges fjärde djupaste sjö. Enligt SMHI är maxdjupet 130 meter, men det finns också källor som säger att maxdjupet är 145 meter. FOTO: DAVID SANDSTRÖM

Här i Bullerforsen nära Storholmen i Vilhelmina var förr ett stort sel med forsar. Nu finns en nedsprängd kanal. Platsen i bakgrunden var förr en ö i Ångermanälven, men den ena omsluttade fåran är torrlagd. Ön var ett populärt utflyktsmål med en dansbana. Sven-Ingvars spelade här, berättar Mikael Strömberg, Vilhelmina Model Forest. FOTO: DAVID SANDSTRÖM

Jörgen Sikström, arkivbild. FOTO: JAN JOHANSSON

DAVID SANDSTRÖM david.sandstrom@folkbladet.nu